

Asia: VN/727/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Pidämme kannatettavana sitä, että palvelukeskuksen tehtävänä olisi tukea alueellisia yhteistyöverkostoja ja edistää alueellisten verkostojen vaikuttavuutta kansalaisten osaamisen kehittämisessä ja yritysten kilpailukyvyn kasvattamisessa. Ehdotettu palvelukeskus tukisi alueiden elinkeinojen kehittymistä ja alueiden erityispiirteitä.

Alueilla tulisi myös olla selkeä vastuutaho, joka koordinoisi alueen yhteistyötä palvelukeskuksen suuntaan, sekä toimijoista koostuva verkosto, johon palvelukeskuksen kanssa tehtävä yhteistyö selkeästi kiinnittyy. Näin varmistetaan, että palvelukeskuksen toiminta on vaikuttavaa ja tukee aidosti erilaisten alueiden erilaisia tarpeita.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä tehtävistä

Esityksessä palvelukeskuksen tehtäviksi on lueteltu: 1) toimialaansa liittyvä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kehittäminen ja koordinointi, 2) osaamis- ja työvoimatarpeen ennakointi, 3) koulutuksen ja muiden osaamispalveluiden valtionavustusten myöntäminen ja hankinta sekä 4) alueellisten ja muiden yhteistyöverkostojen tuki ja vaikuttavuuden edistäminen.

Ohjaus- ja neuvontapalveluiden toimivuus ovat keskeisessä roolissa työikäisen väestön osaamisen kehittämisen lisäämisessä ja on tärkeää, että tietoa osaamisen kehittämisen eri mahdollisuuksista on saatavilla helposti, riittävästi ja oikea-aikaisesti asuinpaikasta riippumatta. Opetushallituksen tekemän ennakkoinnin mukaan vuoteen 2035 mennessä syntyy työllisyyttään kasvattaville toimialoille Suomessa noin 230 000 kokonaan uutta tehtävää. Näistä uusista työtehtävistä lähes 80 prosenttia edellyttää korkeakoulutasoista osaamista. Palvelukeskuksen tehtävien kannalta tämä

tarkoittaisi sitä, että keskuksen yhteistyö erityisesti korkeakoulujen suuntaan alueilla korostuu, koska keskuksen tarkoituksena olisi tukea alueiden elinkeinojen kehittämistä.

Vaikka tukipalveluita tarvitaan, on keskeisenä kysymyksenä osaavan työvoiman saatavuuden kannalta se, miten koulutustarjontaa konkreettisesti kehitetään. Resursseja tarvitaan käytännön työhön: koulutus- ja osaamistarpeiden selvittämiseen ja ennakointiin; yhteistyöhön yritysten, koulutuksen järjestäjien ja työvoimapalveluiden välillä sekä itse osaamisen kehittämiseen ja kouluttamiseen. Palvelukeskuksen perustaminen ei saa viedä näistä asioista resursseja, vaan sen on tuotava lisäarvoa käytännön työlle, jota tehdään eri puolilla Suomea joka päivä. Ehdotuksen perustelujen (sivu 12) mukaan ennakoititehtävä ja -tieto muodostaisivat perustan palvelukeskuksen koko toiminnalle. Alueyhteys on tärkeä, erityisesti käytännön ennakoitityössä. Maakuntien liitot mainitaan ehdotuksen perusteluissa (s. 16) verkostokumppanina.

Maakuntien liitot olisivat alue-ennakointiin luontevia yhteistyön koordinaattoreita palvelukeskuksen osalta, koska maakunnan liitto vastaa maakunnan yleisestä kehittämisestä ja toimii tällöin yhteistyössä valtion viranomaisten, alueen keskuskaupunkien ja muiden kuntien, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä muiden alueiden kehittämiseen osallistuvien tahojen kanssa; tästä yhteistyöstä voidaan laatia myös yhteistyösopimuksia; (Laki alueiden kehittämisestä 17.1.2014/7, § 17, maakunnan liiton tehtävät). Lisäksi liitot ovat lakisääteisesti vastuussa pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta, kun taas esimerkiksi ELY-keskuksilla ei tällaista vastuuta ole.

Liittojen olemassa oleva ennakoitivastuu mahdollistaisi mielestämme esitettyä paremmin keskuksen toiminnalle esitettyjen tavoitteiden toteutumisen pitkällä ja keskipitkällä aikavälillä. Tämän lisäksi maakunnan liitto vastaa lakisääteisesti ennakoinnin yhteensovittamisesta maakunnassa, arvioi ja seuraa maakunnan ja sen osien kehitystä sekä kehittämistoiminnan vaikuttavuutta. Liitot vastaavat myös maakuntaohjelmien laadinnasta. Näin liittojen lakisääteiset tehtävät tukisivat keskuksen toiminnan vahvempaa kytkemistä aluekehittämiseen ja sitä varten myönnettävään rahoitukseen (esim. EU-ohjelmien kautta myönnettävä rahoitus koulutukseen ja sen ennakointiin).

Palvelukeskuksen tehtävistä koulutuksen ja muiden osaamispalveluiden valtionavustusten myöntäminen ja hankinta perustuu esityksen mukaan sen kokoamalle ennakoititiedolle ja alueellisille sekä valtakunnallisille tilannekuville. Pidämme hyvänä, että keskuksessa tehtävät päätökset ja hankinnat perustuisivat monipuoliseen ennakoititietoon. Osaltaan tämä mahdollistuu, jos alueelliset ennakoititiedon tuottajat ja ennakointia tekevät organisaatiot kytketään kiinteästi mukaan keskuksen ennakoitityöhön.

Esityksen mukaan palvelukeskus tukee alueellisia yhteistyöverkostoja ja edistää niiden vaikuttavuutta kansalaisten osaamisen kehittämisessä ja yritysten kilpailukyvyn kasvattamisessa. Konkreettisesti alueellisia yhteistyöverkostoja tuettaisiin tiedontuotannolla, jonka pohjalta palvelukeskus seuraisi alueen koulutustarjonnan ja työvoiman kysynnän kohtaantoa ja tekisi ehdotuksia tarjonnan suuntaamiseksi ja toteuttamiseksi yhteistyössä alueen koulutuspalvelujen

tuottajien kanssa. Ehdotamme, että yhteistyön vaikuttavuutta ja suunnitelmallisuutta lisättäisiin perustamalla olemassa olevien verkostojen rinnalle mahdollisesti myös erilliset palvelukeskuksen toimintaan kytkeytyvät alueelliset yhteistyöverkostot. Lisäksi olisi kannatettavaa, että alueilta nimettäisiin jokin taho koordinoimaan palvelukeskuksen alueellista toimintaa sekä vastaamaan verkoston koollekutsumisesta ja säännöllisestä vuoropuhelusta palvelukeskuksen suuntaan.

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä hallintomallista

Esityksen mukaan jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus olisi Opetushallituksen erillisyyksikkö, joka toimisi opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteisessä ohjauksessa. Koska Opetushallitus tekee ja on tehnyt pitkään työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoitua, on keskuksen sijoittaminen sen yhteyteen mielestämme perusteltua. Näemme, että keskus voisi toiminnallaan tuoda lisäarvoa, jos sen toiminnan painopiste olisi erityisesti alueellisessa toiminnassa. Ilman suunnitelmallista ja aluelähtöistä yhteistyötä sekä riittävää alueellista resursointia on mahdollista, että perustettava keskus jää alueiden näkökulmasta etäiseksi ja hyödyiltään näennäiseksi rakenteeksi.

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä koulutus- ja osaamispalveluiden rahoitusmuodoista

Työikäisen väestön koulutustarpeet korostuvat Etelä-Pohjanmaalla, joissa työvoima on ikääntynyttä ja työllisten eläköityminen on kasvava haaste. Maakunnan keskimääräinen työllisyysaste (15-64-vuotiailla 76,0 % Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan) oli vuonna 2020 Manner-Suomen korkein, mutta työn tuottavuus on matala, mikä kärjistää maakunnassa vallitsevaa osaajapulaa. Tämän vuoksi esimerkiksi vailla toisen asteen tutkintoa olevien ja maahanmuuttajien kouluttaminen tulee jatkossa entistä tärkeämmäksi, kuten myös erilaisten työn tuottavuutta parantavien teknologioiden ja innovaatioiden käyttöönotto sekä kouluttaminen.

Koska valtaosa Etelä-Pohjanmaan yrityksistä on henkilöstömäärältään pieniä, tulisi myös tarjottavien rahoitusmuotojen olla ketteriä, jotta yritykset ja niiden työntekijät voivat hyödyntää niitä nopeasti ja parantaa osaamistaan.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Menossa olevissa työllisyyden kuntakokeiluissa työllisyyden hoidon vastuuta siirretään lähemmäs kuntatasoa. Tämä kytkeytyy myös koulutuspolitiikkaan ja ehdotetun palvelukeskuksen toimintaan, jossa mielestämme tulisi myös ottaa huomioon aluelähtöisyys keskeisenä toimintatapana.

Rossinen Marko
Etelä-Pohjanmaan liitto